

INFORMACJA

**O DZIAŁALNOŚCI RODZIN ZASTĘPCZYCH
NIESPOKREWNIONYCH, W TYM O CHARAKTERZE POGOTOWIA
RODZINNEGO JAKO ALTERNATYWY
DLA
INSTYTUCJONALNYCH FORM OPIEKI**

Kielce - lipiec- 2007

Spis treści

- 1. Podstawa prawna organizowania i funkcjonowania opieki nad dzieckiem pozbawionym całkowicie lub częściowo opieki rodziców biologicznych**
- 2. Zasady doboru rodzin zastępczych i kierowania do nich dzieci**
- 3. Rodzinne formy opieki nad dzieckiem**
 - 3.1. Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem**
 - 3.2. Rodziny zawodowe niespokrewnione z dzieckiem**
 - 3.2.1. Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem wielodzietne**
 - 3.2.2. Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem o charakterze pogotowia rodzinnego**
- 4. Wsparcie finansowe rodzin zastępczych**
- 5. Zadania i obowiązki PCPR w Kielcach względem rodzin zastępczych**
- 6. Potrzeby związane z prawidłowym funkcjonowaniem rodzinnej opieki zastępczej na terenie powiatu kieleckiego**
- 7. Podsumowanie**

1. Podstawa prawna organizowania i funkcjonowania opieki nad dzieckiem pozbawionym całkowicie lub częściowo opieki rodziców biologicznych

Opieka nad dzieckiem i rodziną od 2000 roku weszła w obszar pomocy społecznej. Głównym organizatorem tych działań po reformie administracyjnej stała się gmina – w zakresie organizowania profilaktyki, pomocy rodzinie w zaspokajaniu podstawowych potrzeb i prawidłowym wypełnianiu tej funkcji oraz powiat, któremu powierzono zadania organizowania lokalnego systemu opieki nad dziećmi pozbawionymi warunków do prawidłowego rozwoju i wychowania w rodzinie a także pomocy specjalistycznej (poradnictwo, terapia rodzinna).

Zadania opieki i wychowania nad dziećmi pozbawionymi czasowo bądź na stałe opieki rodzicielskiej zostały przekazane powiatom, których zadania realizują powołane w ustawie o pomocy społecznej powiatowe centra pomocy rodzinie. Obecnie po kilku zmianach i nowelizacjach obowiązuje ustawa z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej. Rozdział cyt. ustawy pn.: „Opieka nad rodziną i dzieckiem” zawiera uregulowania prawne dotyczące udzielania pomocy oraz wsparcia funkcji opiekuńczych rodziny naturalnej, a w przypadku pozbawienia dzieci opieki rodzicielskiej zapewnienie opieki i wychowania w rodzinie zastępczej lub innych formach opieki instytucjonalnej. Ponadto szczegółowe zadania zawarte są w:

- Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym z dnia 25 lutego 1964r (Dz. U. Nr 9, poz.59 z późniejszymi zmianami).
- rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 18 października 2004r w sprawie rodzin zastępczych, określającym zakres programowy szkoleń dla rodzin zastępczych, zakres współdziałania centrum z rodzinami zastępczymi, sądem rodzinnym oraz warunki finansowania rodzin zastępczych,
- rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 15 lutego 2005r w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych, regulującym m.in. funkcjonowanie placówek rodzinnych,
- rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2004r w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki i zagospodarowanie, określającym zadania dotyczące pomocy dla pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych,

Pomimo jasno określonych kompetencji ustawowych na poszczególnych poziomach administracji występują poważne trudności w koordynacji pracy powiatów i gmin w zakresie wspierania rodzin. Zdarza się, że działania są powielane lub w ogóle nie podejmowane z uwagi na braki finansowe i kadrowe, np. braku specjalistów posiadających umiejętności pracy z rodziną i dzieckiem. W związku z powyższym główną potrzebą jest zintegrowanie działań gminy i powiatu dotyczących zapewnienia opieki i wychowania dla dzieci z terenu powiatu kieleckiego.

2. Zasady doboru rodzin zastępczych i kierowania do nich dzieci

Pełnienie funkcji rodziny zastępczej może być powierzone innej rodzinie lub osobie niepozostającej w związku małżeńskim spełniającej następujące warunki:

- daje rękojmię należytego wykonania zadania rodziny zastępczej,
- korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich,
- nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej, ani też władza rodzicielska nie została jej zawieszona,
- wywiązuje się z obowiązku łożenia na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby gdy ciąży na niej taki obowiązek z mocy prawa lub orzeczenia sądu,
- nie jest chora na chorobę uniemożliwiającą właściwą opiekę nad dzieckiem co zostało stwierdzone zaświadczeniem lekarskim,

posiada

- stałe miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- odpowiednie warunki mieszkaniowe,
- stałe źródło utrzymania,
- pozytywną opinię ośrodka pomocy społecznej właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny zastępczej.

Przy doborze rodziny zastępczej dla dziecka bierze się też pod uwagę :

1. osoby spokrewnione lub spowinowacane z dzieckiem jeżeli dają gwarancję poprawy sytuacji dziecka;
2. przygotowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
3. odpowiednią różnicę wiek pomiędzy kandydatami do pełnienia funkcji rodziny zastępczej a dzieckiem,
4. poziom rozwoju sprawności dziecka , wymagania w zakresie pomocy profilaktyczno-wychowawczej lub resocjalizacyjnej oraz możliwości zaspokajania potrzeb dziecka,
5. zasadę nierozłączania rodzeństwa,
6. w miarę możliwości opinie wyrażoną przez dziecko.

Rozpatrując oferty kandydatów do pełnienia funkcji niespokrewnionej rodziny zastępczej uwzględnia się również predyspozycje psychofizyczne kandydatów do pełnienia tej funkcji, w zależności od typu rodziny zastępczej, umiejętności w opiece nad dziećmi o szczególnych potrzebach, doświadczenie w pracy z dziećmi, informacje pozwalające na ocenę funkcjonowania kandydatów w środowisku lokalnym.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej wszystkie typy rodzin zastępczych niespokrewnionych zanim podejmą opiekę nad dzieckiem powinny uczestniczyć w szkoleniu organizowanym przez ośrodek adopcyjno-opiekuńczy lub powiatowe centrum pomocy rodzinie. Zakres programowy szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej obejmuje:

- elementy prawa rodzinnego,
- wybrane elementy pedagogiki, psychologii rozwojowej i wychowawczej, z uwzględnieniem rozwoju dziecka wychowywanego poza rodziną naturalną i wpływu sytuacji kryzysowych na zachowanie i rozwój dziecka,
- wiedzę i umiejętności rozpoznania i oceny sytuacji dziecka,
- doskonalenie umiejętności opiekuńczych, radzenia sobie w sytuacjach stwarzających trudności wychowawcze, pokonywania trudności związanych z kompensacją opóźnień rozwojowych, podstawową wiedzę o uzależnieniach i ich wpływie na dziecko i rodzinę,
- zagadnienia organizacji opieki nad dzieckiem i możliwości uzyskania wsparcia w wychowywaniu dzieci.

Programy szkolenia dla kandydatów do pełnienia różnych form rodzinnej opieki zastępczej muszą być zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach prowadzi nieodpłatne

szkolenia dla osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej według programu PRIDE: Rodzinna opieka zastępcza/Adopcja, zatwierdzonego przez Ministerstwo Polityki Społecznej decyzją nr D.P.S.-V-5122-20-WB/04 z dnia 15 lipca 2004r oraz decyzją nr D.P.S. VI 4122-3-WB/05 z dnia 14 stycznia 2005r.

Pierwsza grupa kandydatów odbyła szkolenie w roku 2005. Uczestniczyło w niej 5 małżeństw (10 osób), z których wszyscy ukończyli szkolenie i otrzymali zaświadczenie kwalifikujące ich do pełnienia różnych form rodzinnej opieki zastępczej. Z tej grupy szkoleniowej obecnie 4 małżeństwa pełnią funkcję rodzin zastępczych niespokrewnionych dla 6 dzieci, jedna rodzina ze względu na dłuższy wyjazd poza granice kraju nie ubiega się o przyjęcie dziecka.

W roku 2006r przeszkolono kolejną 10-osobową grupę kandydatów. Szkolenie pozytywnie ukończyły 4 małżeństwa-8 osób (1 rodzina nie uzyskała zaświadczenia potwierdzającego ukończenie szkolenia). Jedna z rodzin pomimo uzyskania zaświadczenia kwalifikującego do pełnienia funkcji rodziny zastępczej okresowo nie pełni tej funkcji ze względu na zmianę sytuacji życiowej, jedna rodzina nie potwierdziła gotowości do przyjęcia dzieci, a pozostałe dwie rodziny pełnią swoją funkcję jako rodziny zawodowe.

W bieżącym roku w szkoleniu uczestniczyło 6 rodzin (12 osób). Szkolenie ukończyły wszystkie zainteresowane osoby uzyskując kwalifikacje do pełnienia różnych form rodzinnej opieki zastępczej. Obecnie po zebraniu niezbędnej dokumentacji oczekiwac będą na przyjęcie dzieci. Ponadto jedna rodzina odbyła szkolenie w Niepublicznym Katolickim Ośrodku Adopcyjno-Opiekuńczym w Kielcach uzyskując kwalifikacje do pełnienia niespokrewnionej zawodowej specjalistycznej rodziny zastępczej. Rodzina ta po ukończeniu szkolenia złożyła w sądzie wnioski o ustanowienie rodziny zastępczej dla pięciorga rodzeństwa, w tym 3 dzieci wymagających specjalistycznego leczenia medycznego i obecnie oczekuje na zakończenie postępowania sądowego.

PCPR od kilku lat aktywnie uczestniczy w lokalnych akcjach związanych z pozyskiwaniem kandydatów na rodziców zastępczych. Ponadto jednostka zaangażowała się również w działania Świętokrzyskiej Koalicji na Rzecz Rodzicielstwa Zastępczego, powołanej przez Wojewodę Świętokrzyskiego. Efektem tych działań jest stale wzrastająca liczba osób zgłaszających gotowość do pełnienia różnych form rodzinnej opieki zastępczej. Obecnie grupa 12 osób (6 rodzin) oczekuje na kolejną edycję szkolenia.

3. Rodzinne formy opieki nad dzieckiem.

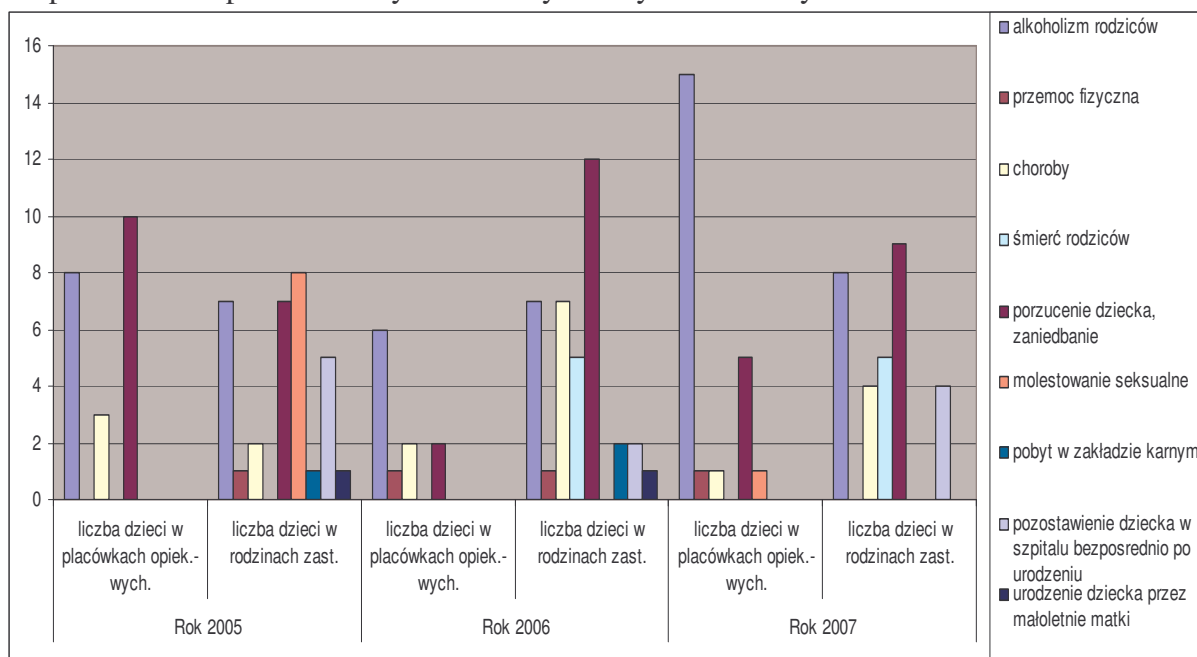
Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej do zadań własnych powiatu należy m.in. organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, w tym udzielanie pomocy na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci, zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej, poprzez organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, rodzinnego lub interwencyjnego. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu, po wyczerpaniu wszystkich możliwości związanych z poprawą sytuacji rodziny biologicznej dziecka. Rodzina zastępcza opiekuje się dzieckiem do momentu, w którym powróci ono do rodziny biologicznej, zostanie adoptowane bądź się usamodzielni. Utworzenie rodziny zastępczej nie powoduje powstania więzi rodzinno-prawnej pomiędzy opiekunami zastępczymi a dzieckiem, tak jak to się dzieje przy adopcji. Pomiędzy dzieckiem a jego opiekunami zastępczymi nie powstają obowiązki i uprawnienia alimentacyjne, nie dochodzi między nimi do dziedziczenia z mocy ustawy. Rodzice zastępczy nie przyjmują też w pełni władzy rodzicielskiej, a wypełnianiu swych zadań podlegają nadzorowi powiatowych centrów pomocy rodzinie.

Wiele rodzin biologicznych przeżywa różnego rodzaju kryzysy, może to być brak odpowiednich warunków mieszkaniowych, materialnych lub brak pracy. W niektórych przypadkach połączenie kilku niesprzyjających czynników sprawia, że rodziny tracą nadzieję na jakąkolwiek poprawę sytuacji i popadają w choroby np. alkoholizm, choroby psychiczne. Czasem rodziny są źle przygotowane do pełnienia swojej funkcji i wówczas dochodzi do przypadków zaniedbywania lub maltretowania dziecka. Niektórzy rodzice sami decydują, że nie są w stanie lub nie są gotowi do wychowywania swoich dzieci i zrzekają się praw rodzicielskich.

Głównymi powodami odseparowania dzieci od rodziców biologicznych w okresie ostatnich dwóch lat na terenie powiatu kieleckiego były: alkoholizm jednego lub/i obojga rodziców, zaniedbanie dziecka w tym porzucenie, choroby również psychiczne, pozostawienie noworodka w szpitalu, śmierć rodziców, molestowanie seksualne oraz inne mniej liczne tj. pobyt w zakładzie karnym.

Przyczyny umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych od 2005 do I połowy 2007r. przedstawione zostały na wykresie słupkowym poniżej.

Wykres przedstawia liczbę dzieci „nowo umieszczonych” w danym roku kalendarzowym w rodzinach zastępczych w tym rodzinach spokrewnionych i zawodowych oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w tym: rodzinnych domach dziecka.

Wykres nr.1. Przyczyny umieszczania dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych, w okresie od 2005 do I połowy 2007 r.

W związku z niewypełnianiem przez rodziców biologicznych ich funkcji, dzieci (na podstawie postanowienia sądu) umieszczane są w rodzinach zastępczych lub placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W pierwszej kolejności poszukuje się dla dzieci rodzin zastępczych.

Według przyjętej w obowiązujących przepisach klasyfikacji rodziny zastępcze dzieli się na :

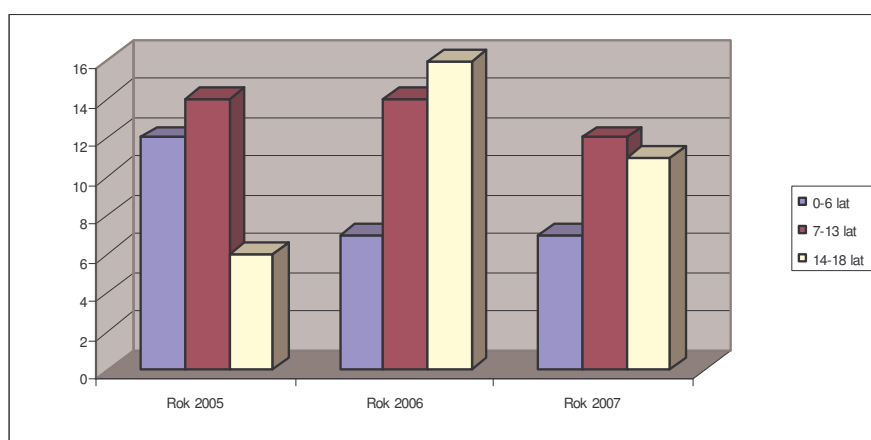
- a) spokrewnione z dzieckiem, które jeżeli dają rękojmię należytego wykonywania zadań opiekuńczych są w pierwszej kolejności brane pod uwagę(dziecko je zna, jest z nimi często związane emocjonalnie)
- b) niespokrewnione z dzieckiem,
- c) zawodowe niespokrewnione z dzieckiem, w tym:
 - wielodzietne,

- specjalistyczne, w których umieszcza się dzieci niedostosowane społecznie albo z różnymi dysfunkcjami i problemami zdrowotnymi, wymagającymi szczególnej opieki i pielęgnacji; w tym samym czasie nie może przebywać w niej więcej niż troje dzieci,
- o charakterze pogotowia rodzinnego.

Do w/w form opieki kierowane są dzieci w różnym wieku, począwszy od noworodków a skończywszy na dzieciach, które nie ukończyły 18 roku życia. W okresie ostatnich dwóch lat do rodzin zastępczych przyjmowane były dzieci w przedziale wiekowym 7-13 lat. Kolejną dość dużą grupę stanowią dzieci w przedziale wiekowym 14-18 lat.

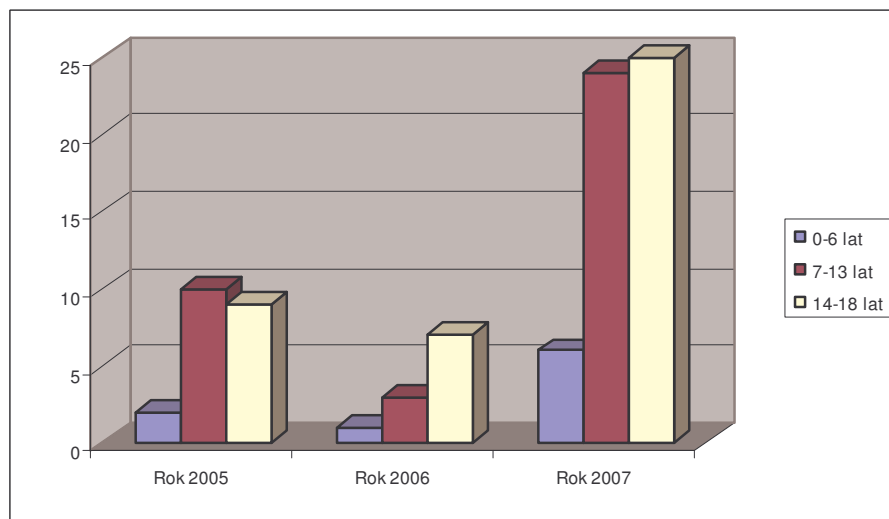
W br. - w stosunku do roku 2006 - obserwuje się wzrost liczby dzieci w wieku 0-6 lat, które są umieszczane w rodzinach zastępczych.

Wykres nr 2 graficznie prezentuje przedziały wiekowe dzieci, które były umieszczane w rodzinach zastępczych w ostatnich 2 latach i I połowie 2007.

Wykres nr.2 Wiek dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych od 2005 do I połowy 2007r.

Dla porównania wiek dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych w przedmiotowym okresie przedstawia wykres nr 3.

Wykres nr 3. Wiek dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych od 2005 do I połowy 2007r.

Wśród dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w tym w rodzinnych domach dziecka nastąpił wzrost ilości dzieci w przedziale wiekowym 7-13 lat oraz 14 – 18 lat.

Rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie powiatu kieleckiego w zdecydowanej większości to rodziny *zastępcze spokrewnione* – 119 rodzin, w których opiekę nad dziećmi sprawują przede wszystkim dziadkowie, ciotki, wujkowie, rodzeństwo, a w następnej kolejności dalsi krewni nie zobowiązani do alimentacji.

Decyzję o utworzeniu rodziny spokrewnionej podejmuje sąd zasięgając opinii kuratora i właściwego ośrodka pomocy społecznej. Rodziny te podlegają nadzorowi PCPR w Kielcach. Pracownicy socjalni PCPR co najmniej 2 x w roku (a na wniosek sądu nawet częściej) przeprowadzają wywiad środowiskowy w miejscu zamieszkania rodzin. Wywiady przesyłane są do wiadomości właściwego sądu rodzinnego.

Ulokowanie rodzin na terenach poszczególnych gmin pokazuje mapa powiatu kieleckiego, na której w formie symbolu, w postaci gwiazdy zaprezentowana została ilość rodzin zastępczych z uwzględnieniem gmin, miast i gmin na terenie, których się one znajdują.

Mapa nr 1. Rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem

Najwięcej rodzin spokrewnionych wg stanu na dzień 30 czerwca 2007r. znajduje się w gminach: Morawica -12 rodzin, Zagnańsk-10 rodzin, Łopuszno-9 rodzin, Sitkówka – Nowiny - 8 rodzin.

Najmniej w gminach: Pierzchnica - 2 rodziny, w Chęciny – 3 rodziny, Masłów-3 rodziny.

Mniej liczne, choć stopniowo wzrasta ich liczba w każdym roku, są *rodziny niespokrewnione z dzieckiem* - 9 oraz rodziny zastępcze zawodowe *niespokrewnione z dzieckiem* – 3 w tym: 2 rodziny wielodzietne oraz 1 rodzina pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego (stan na dzień 30 czerwca 2007r).

Inną formą rodzinnej opieki nad dzieckiem pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodziców biologicznych są *rodzinne domy dziecka (rdd)*. Funkcjonują jako forma placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, zwana również placówką rodzinną. Przeznaczona jest głównie dla licznych rodzeństw, dla których nie znaleziono rodziny zastępczej lub przysposabiającej. Placówki rodzinne są zaliczane do placówek opiekuńczo – wychowawczych ze względu na zasady ich tworzenia i finansowania. Z osobami zakwalifikowanymi do prowadzenia tego typu placówki zawierana jest umowa o pracę. Placówka rodzinna zatrudnia dyrektora – wychowawcę oraz w zależności od liczby przebywających w niej dzieci dodatkowego pracownika - na część etatu. RDD z punktu widzenia sprawowanej opieki nad dzieckiem, są zdecydowanie bliższe rodzinom zastępczym. Placówka rodzinna tworzy jedną wielodzietną rodzinę, wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się. W placówce rodzinnej przebywać może od czworga do ośmiorga dzieci, jednak w szczególnie uzasadnionych przypadkach liczba dzieci może ulec zmniejszeniu lub zwiększeniu.

Rodzinne domy dziecka są organizowane w lokalach będących własnością samorządów lokalnych lub osób prowadzących rdd. Rodzinne domy dziecka mogą mieć charakter placówek publicznych (prowadzonych przez samorzady lokalne) lub niepublicznych (prowadzonych przez organizacje pozarządowe).

Na terenie Powiatu Kieleckiego funkcjonuje obecnie 5 Rodzinnych Domów Dziecka przeznaczonych dla 37 dzieci. Rodzinne domy dziecka powoływane były specjalną uchwałą przez Radę Powiatu w Kielcach w odpowiedzi na realne potrzeby występujące w tym względzie.

Wg stanu na dzień 30.06.2007r., za zgodą Zarządu Powiatu w Kielcach, w dwóch placówkach rodzinnych zwiększono ilość miejsc o 3. W bieżącym roku kolejny RDD będzie ubiegał się o zwiększenie liczby miejsc.

Poniżej przedstawione zostało ulokowanie rodzin zastępczych niespokrewnionych oraz RDD w powiecie kieleckim.

Mapa nr 2 Niespokrewnione z dzieckiem, rodzinne formy opieki zastępczej.

3.1. Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem.

Zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej w *niespokrewnionej z dzieckiem rodzinie zastępczej* może przebywać w tym samym czasie nie więcej niż troje dzieci, jednak w przypadku konieczności umieszczenia w rodzinie rodzeństwa dopuszcza się pobyt większej ilości dzieci. Rodziny zastępcze *niespokrewnione z dzieckiem* podejmują się opieki nad dzieckiem pozbawionym opieki rodzicielskiej, w przypadku gdy nie ma żadnej rodziny spokrewnionej z dzieckiem mogącej sprawować nad nim opiekę.

Stworzenie sieci *niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych* gotowych przyjąć każde dziecko, które nie może pozostać we własnym domu, daje szansę stworzenia tym dzieciom w miarę normalnych warunków życia. Rodzina zastępcza jest szansą na dorastanie w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia oraz daje warunki do pełnego rozwoju i właściwej opieki. Pobyt w rodzinie zastępczej zapewnia dzieciom okresowe odejście od złych wzorców, możliwość przyswojenia prawidłowych relacji występujących w rodzinie, warunki prawidłowego rozwoju psychospołecznego poprzez zaspokojenie wszystkich potrzeb, również wyższego rzędu, możliwość rozwijania uzdolnień, indywidualnych zainteresowań, otrzymania wsparcia w sytuacjach trudnych, a także pełnego przygotowania do wejścia w dorosłe samodzielne życie. Na rodzinie zastępczej ciąży ustawowy obowiązek utrzymywania kontaktów z rodziną biologiczną pod warunkiem, że sąd nie zakaże tych kontaktów. Rodzice naturalni dziecka, jeśli nie zostali pozbawieni praw rodzicielskich, nadal mają bowiem prawo decydowania w ważnych kwestiach dotyczących dziecka np.: w sprawach związanych z wyborem szkoły, religii, sposobem leczenia.

3.2. Rodziny zawodowe niespokrewnione z dzieckiem

Założeniem zawodowej niespokrewnionej z dzieckiem rodziny zastępczej jest całodobowa opieka nad dzieckiem. Jedną z osób w tej rodzinie musi więc zrezygnować z dotychczasowego zatrudnienia, gdyż odtąd jej pracą winna być opieka nad dziećmi. Z rodziną, która będzie pełniła funkcję zawodowej niespokrewnionej z dzieckiem rodziny zastępczej starosta zawiera umowę, do której zastosowanie mają odpowiednio przepisy ustawy z dnia 23 kwietnia 1964r – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późniejszymi zmianami) dotyczące umowy zlecenia. Rodziny te otrzymują wynagrodzenie z tytułu świadczonej opieki i wychowania nad dziećmi oraz dodatkowo na każde umieszczone dziecko pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania. Ponadto rodziny są zobowiązane do utrzymywania stałego kontaktu z PCPR oraz innymi instytucjami świadczącymi pomoc na rzecz dzieci: Ośrodkiem Adopcyjno-Opiekuńczym, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, ośrodkiem zdrowia. Tylko rodzina niespokrewniona z dzieckiem może zostać dla niego rodziną zawodową.

3.2.1. Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem wielodzietne

Jednym z rodzajów zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych są *rodziny wielodzietne*. Tego typu zawodowa niespokrewniona rodzina zastępcza, podobnie jak i rodzina zastępcza specjalistyczna zostały wprowadzone dopiero w roku 2004, po uchwaleniu nowej ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. W tego typu rodzinie umieszcza się w tym samym czasie nie mniej niż troje i nie więcej niż sześćcioro dzieci. Obecnie na terenie Powiatu Kieleckiego funkcjonują dwie *zawodowe wielodzietne rodziny* zastępcze, które wcześniej pełniły funkcję rodzin niespokrewnionych. Pierwsza tego typu rodzina rozpoczęła działalność w miesiącu lutym 2007r, kolejna w kwietniu 2007r. Obecnie przebywa w nich łącznie 10 dzieci (po 5 w każdej) w wieku od 6 miesięcy do 16 lat. Powodami umieszczenia dzieci w tych rodzinach były alkoholizm rodziców, zaniedbywanie dzieci i choroba psychiczna jednego z rodziców. Jedno dziecko przebywało w rodzinie zastępczej 2 miesiące, gdyż natychmiast po uregulowaniu jego sytuacji prawnej zostało umieszczone w rodzinie adopcyjnej. W przypadku 4-osobowego rodzeństwa matka utrzymuje kontakty z dziećmi i podjęła leczenie odwykowe; pozostałych 6 dzieci nie jest odwiedzane przez członków swoich rodzin biologicznych. Kolejne dwie rodziny po ukończeniu szkolenia oraz uzyskaniu kwalifikacji zgłosiły swoją gotowość do podjęcia opieki nad wielodzietnym rodzeństwem lub większą liczbą dzieci jako wielodzietna zawodowa rodzina zastępcza.

Większość dzieci przebywających w rodzinach zastępczych posiada duże zaległości w nauce oraz zaniedbania zdrowotne, co z kolei wiąże się ze stałą dyspozycyjnością opiekunów zastępczych, współpracą z lekarzami oraz instytucjami wspomagającymi dziecko oraz koniecznością nabycia umiejętności radzenia sobie ze stresem i codziennym zmęczeniem. W chwili obecnej powrót tych dzieci do swoich rodzin biologicznych nie jest możliwy. Zawodowe wielodzietne niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze są alternatywą dla rodzinnych domów dziecka, gdyż spełniają podobną funkcję (są przeznaczone dla większej liczby dzieci lub rodzeństw), jednak nie są jednostkami budżetowymi, funkcjonują w oparciu o umowy cywilnoprawne.

Do ich działania nie są potrzebne plany finansowe, obsługa księgową itp. Rodzice zastępczy skupiają całą uwagę i poświęcają czas opiece i wychowaniu dzieci.

3.2.2. Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem o charakterze pogotowia rodzinnego.

Pierwszą formą zawodowych niespokrewnionych rodzin zastępczych wprowadzoną już w roku 2000 były *rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego* (pierwotnie nazwane również rodzinami zastępczymi pełniącymi zadania pogotowia rodzinnego). W pogotowiach rodzinnych opieka sprawowana jest czasowo na zasadzie interwencji kryzysowej i trwa do momentu umieszczenia dziecka przez sąd w rodzinie naturalnej, rodzinie zastępczej długoterminowej, placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinie

adopcyjnej. Jest to specyficzny rodzaj rodziny zastępczej, gdyż w tego typu rodzinie umieszcza się nie więcej niż troje dzieci na pobyt okresowy do czasu unormowania sytuacji życiowej dziecka, nie dłużej niż na 12 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach istnieje możliwość przedłużenia pobytu dziecka o kolejne 3 miesiące.

Rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego nie może odmówić przyjęcia dziecka do lat 10, jeżeli zostało doprowadzone przez policję. Przyjęcie dziecka doprowadzonego przez policję może nastąpić bez zgody rodziców w sytuacji zagrożenia dobra dziecka, zagrożenia życia lub zdrowia, porzucenia dziecka, albo gdy nie jest możliwe ustalenie tożsamości rodziców lub miejsca ich pobytu.

W ciągu 24 godzin pogotowie rodzinne, które przyjęło dziecko zawiadamia o tym fakcie sąd rodzinny oraz powiatowe centrum pomocy rodzinie, które z kolei podejmuje niezwłoczne działania mające na celu wyjaśnienie sytuacji dziecka. Dziecko przebywa w rodzinie zastępczej do czasu wydania przez sąd orzeczenia regulującego jego sytuację życiową. Dzieci w pogotowiach rodzinnych umieszczane są z powodu porzucenia dziecka, pozostawienia dziecka przez matkę w szpitalu po porodzie, zagrożenia zdrowia dziecka z powodu zaniedbania, niewydolności wychowawczej rodziców, alkoholizmu, przemocy w rodzinie, choroby psychicznej. Dzieci trafiają do pogotowia bezpośrednio ze szpitala, z domu rodzinnego, ze szkoły.

Na terenie powiatu kieleckiego funkcjonuje obecnie jedna *rodzina zastępcza o charakterze pogotowia rodzinnego*, powołana przez Starostę Kieleckiego na podstawie umowy zawartej z rodziną w dniu 26 listopada 2003r.

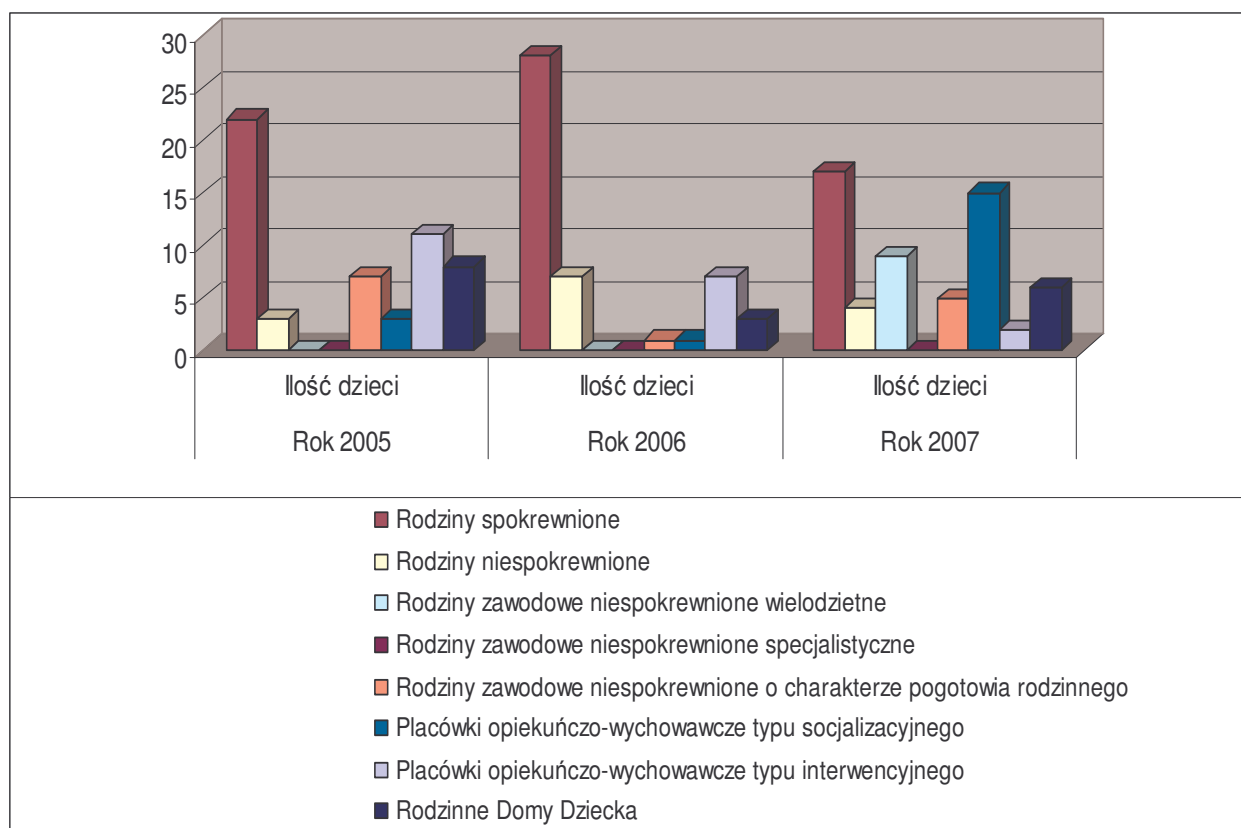
Od początku funkcjonowania pogotowia rodzinnego, czyli od 26 listopada 2003r do 30 czerwca 2007r w pogotowiu rodzinnym przebywało łącznie 14 dzieci. W zdecydowanej większości przypadków w tego typu rodzinie umieszczane były noworodki lub dzieci w wieku niemowlęcym pozostawione przez matki w szpitalu po urodzeniu (10 dzieci), natomiast 4 dzieci z powodu zaniedbania ze strony rodziców oraz nadużywania przez nich alkoholu. Od początku funkcjonowania, czyli od ok. 3,5 roku rodzinę zastępczą o charakterze pogotowia rodzinnego opuściło 9 dzieci, z tego największą grupę stanowią dzieci umieszczone w rodzinach adopcyjnych (7 dzieci), 1 dziecko zostało umieszczone w rodzinnym domu dziecka i 1 w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Osoba prowadząca pogotowie rodzinne utrzymuje nadal kontakt z większością przekazanych do adopcji dzieci i ich nowymi rodzinami. W stosunku do dzieci aktualnie przebywających w pogotowiu toczą się postępowania sądowe w kierunku uregulowania ich sytuacji życiowej tj.: rodzice biologiczni ubiegają się o prawo opieki nad dzieckiem; po uregulowaniu sytuacji prawnej dziecko zostało zgłoszone do adopcji, a także wszczęto postępowanie w sprawie zrzeczenia praw rodzicielskich matki oraz zaprzeczenie ojcostwa. Średni okres pobytu dzieci w pogotowiu rodzinnym wynosi ok. 12 miesięcy, jednak w ostatnim czasie zostaje on wyraźnie wydłużony ponad określony w ustawie, ze względu na przedłużające się postępowania sądowe i brak jednoznacznych postanowień w sprawach opiekuńczo-wychowawczych względem dzieci.

Ważnym i bardzo trudnym elementem funkcjonowania pogotowia rodzinnego oraz innych zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych jest współpraca z rodzicami umieszczonych w nich dzieci lub z kandydatami na rodziny adopcyjne. Praca z rodzinami naturalnymi polega na utrzymywaniu kontaktu z rodzinami, uzgadnianiu ważniejszych spraw dotyczących dziecka, w tym leczenia medycznego, wyboru szkoły, uczestniczeniu w uroczystościach ważnych dla dzieci. Często również osoby pełniące funkcję pogotowia rodzinnego podejmują działania na rzecz diagnozowania stanu zdrowia, rozwoju psychofizycznego dziecka i wszelkich zaburzeń rozwojowych lub niwelowania opóźnień rozwojowych. Bycie rodziną zastępczą o charakterze pogotowia rodzinnego jest szczególnym wyzwaniem ze względu na konieczność umożliwienia kontaktów z kandydatami na rodziców zastępczych i adopcyjnych, współpracę z sądem i ośrodkiem adopcyjno-opiekuńczym,

uczestniczenie w badaniach Rodzinnym Ośrodku Diagnostyczno-Konsultacyjnym. Osoby pełniące funkcję pogotowia rodzinnego często zostają również opiekunami prawnymi dziecka i reprezentują w sądzie interesy dziecka. Mając na uwadze stale wzrastającą liczbę dzieci oczekujących na uregulowanie sytuacji życiowej, zauważa się potrzebę utworzenia co najmniej jednego dodatkowego pogotowia rodzinnego.

W porównaniu z latami ubiegłymi coraz więcej rodziców zastępczych przyjmuje do swoich rodzin dzieci, które nie znalazły możliwości opieki w rodzinach biologicznych. W I połowie 2007 r., w stosunku do roku 2005 i 2006 obserwuje się rosnącą liczbę dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem głównie zawodowych wielodzietnych oraz w rdd. Jednakże w roku 2007 w porównaniu z rokiem 2006 zwiększyła się również ilość dzieci umieszczanych w placówkach socjalizacyjnych.

Wykres nr 4, zamieszczony niżej przedstawia **nowe umieszczenia** dzieci od 2005 do I połowy 2007 w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinnych formach opieki zastępczej z uwzględnieniem rodzaju rodziny oraz typu placówki.

Wykres nr 4 Ilość dzieci umieszczana w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych.

Powiat kielecki nie posiada własnej placówki socjalizacyjnej, a dzieci umieszczane są w placówkach na terenie województwa świętokrzyskiego i całej Polski.

Przedstawiony powyżej wykres nie uwzględnia czasu przebywania dzieci we wszystkich typach placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych.

W przypadku placówek opiekuńczo - wychowawczych typu socjalizacyjnego, w I połowie roku 2007 średni czas przebywania nowo umieszczonych dzieci wynosił 3 m-ce.

Obecnie czynione są starania mające na celu przeniesienie 5 dzieci z placówki socjalizacyjnej do rodziny zawodowej specjalistycznej jeszcze w roku bieżącym.

4. Wsparcie finansowe rodzin zastępczych.

Ustawodawca uregulował także zasady wspierania finansowego rodzin zastępczych. Zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej rodzinie zastępczej udziela się pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka uwzględniając wiek dziecka, stan zdrowia i niedostosowanie społeczne, jeżeli wykazuje ono przejawy demoralizacji w rozumieniu przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich.

W zależności od wieku dziecka, stopnia niedostosowania społecznego oraz jego stanu zdrowia pomoc pieniężna na dziecko od dnia 1 października 2006r wynosi:

- 60% podstawy 1.647zł (dla dzieci w wieku 0-7 lat),
- 80% podstawy 1.647zł (dla dzieci w wieku 0-7 lat posiadających orzeczenie o niepełnosprawności),
- 40 % podstawy 1.647zł (dla dzieci w wieku 7-18 lat),
- 60% podstawy 1.647zł (dla dzieci w wieku 7-18 lat posiadających orzeczenie o niepełnosprawności).

„Podstawa” to kwota ogłaszana w Monitorze Polskim, podlegająca weryfikacji co 3 lata. Obecnie wynosi **1647 zł**. Przedmiotowa kwota stanowi podstawę do ustalania wysokości pomocy pieniężnej m.in.: na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej.

Jeżeli dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej posiada dochód z tytułu renty rodzinnej, alimentów, zasiłku pielęgnacyjnego lub uzyskiwany z majątku, kwotę pomocy pieniężnej dla rodziny pomniejsza się o kwotę odpowiadającą 50% dochodu dziecka, z tym że pomoc nie może być niższa niż 10% podstawy, a w przypadku dzieci posiadających orzeczenie o niepełnosprawności – 20% podstawy.

Rodzina zastępcza w myśl obowiązujących przepisów może zrezygnować z pomocy pieniężnej. Żadna rodzina spośród rodzin zastępczych powiatu kieleckiego nie zrezygnowała z pomocy finansowej.

Rodzina zastępcza niespokrewniona z dzieckiem otrzymuje pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka oraz dodatkowo pomoc pieniężną z tytułu sprawowania osobistej opieki i wychowania nad dzieckiem w wysokości 10% „podstawy” tj. 164,70 zł miesięcznie.

Ponad to zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze wielodzietne oraz specjalistyczne otrzymują wynagrodzenie z tytułu sprawowania osobistej opieki nad dziećmi w wysokości nie mniejszej niż wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę i nie większej niż 120% podstawy, określonej w art. 78 ust.2 ustawy z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej, czyli 1.647zł. Wysokość wynagrodzenia uzależniona jest ponadto od ilości dzieci przebywających w danym czasie w rodzinie zastępczej.

Osoba pełniąca zadania zawodowej niespokrewnionej z dzieckiem rodziny zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego otrzymuje wynagrodzenie z tytułu sprawowania osobistej opieki i wychowania nad dziećmi (w wysokości 120% podstawy 1.647zł) oraz z tytułu pozostawania w gotowości przyjęcia dziecka (w wysokości stanowiącej 80% podstawy).

Dla porównania: średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej wynosi ok. 2.500,00zł, natomiast w rodzinach zastępczych ok. 700,00zł.

5. Zadania i obowiązki PCPR w Kielcach względem rodzin zastępczych

Zgodnie z §2 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 18 października 2004r w sprawie rodzin zastępczych, powiatowe centrum pomocy rodzinie podejmuje działania przygotowujące rodzinę zastępczą na przyjęcie dziecka w szczególności poprzez:

1. udzielenie szczegółowych informacji o dziecku i jego sytuacji rodzinnej w miarę potrzeby kontaktu z dzieckiem przed umieszczeniem go w danej rodzinie ,
2. udzielenie informacji o specyficznych potrzebach dziecka w tym o orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, orzeczeniu o potrzebie udziału w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych oraz o potrzebie objęcia dziecka pomocą profilaktyczno-wychowawczą lub resocjalizacyjną,
3. udzielenie rodzinie zastępczej informacji o możliwości i ewentualnej konieczności uzyskania porady w poradni psychologiczno- pedagogicznej lub w innej poradni specjalistycznej , w przypadkach tego wymagających.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie ma obowiązek udzielania rodzinie zastępczej wsparcia w rozwiązywaniu zgłaszanych przez tę rodzinę problemów. Ponadto dba o podtrzymywanie więzów emocjonalnych łączących dziecko z rodzicami biologicznymi i innymi osobami bliskimi dziecku.

Centrum gromadzi też informację o istotnych sprawach dotyczących dziecka, w szczególności:

- 1) stanie zdrowia dziecka,
- 2) jego postępach w nauce,
- 3) o trudnościach wychowawczych, w tym o samowolnym oddaleniu się z rodziny zastępczej trwającym dłużej niż 24 godziny,
- 4) o trudnościach w sprawowaniu opieki nad dzieckiem,
- 5) o przerwie w sprawowaniu osobistej opieki nad dzieckiem jeżeli przerwa trwała dłużej niż jeden miesiąc oraz o osobie lub instytucji, która w tym czasie sprawuje opiekę nad dzieckiem.

Centrum ma także obowiązek współpracowania z sądem opiekuńczym. Współpraca ta polega na informowaniu właściwego sądu opiekuńczego o całokształcie sytuacji osobistej dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz sytuacji rodziny naturalnej dziecka, co najmniej raz na pół roku na podstawie przeprowadzonego wywiadu środowiskowego. Sąd Rodzinny może w postanowieniu zobowiązać Centrum do przedkładania częstszych sprawozdań nt.: dziecka i rodziny np. raz na kwartał.

Centrum informuje również sąd w przypadkach skrajnych o niewywiązywaniu się rodziny zastępczej ze swojej funkcji.

Większość dotychczas funkcjonujących na terenie powiatu kieleckiego rodzin zastępczych prawidłowo wywiązuje się z powierzonej funkcji, pomimo przejściowych trudności związanych m.in. z adaptacją dzieci do nowego środowiska, przyswojeniem norm i zasad współżycia społecznego panujących w danej rodzinie, kompensacją opóźnień rozwojowych i zaniedbań środowiskowych. W przypadku zgłoszenia przez rodzinę sytuacji wymagającej udzielenia pomocy w postaci specjalistycznego poradnictwa psychologicznego lub wyeliminowanie zaległości edukacyjnych, osoby te kierowane są do Świętokrzyskiego Centrum Profilaktyki i Edukacji, ośrodków adopcyjno-opiekuńczych lub poradni psychologiczno-pedagogicznych funkcjonujących na terenie powiatu kieleckiego. W zakresie porad dotyczących udzielania informacji o obowiązujących przepisach z zakresu m.in. prawa rodzinnego i opiekuńczego porad prawnych udziela radca prawny zatrudniony w PCPR.

6. Potrzeby związane z prawidłowym funkcjonowaniem rodzinnej opieki zastępczej na terenie powiatu kieleckiego.

Główną potrzebą związaną z prawidłowym funkcjonowaniem rodzin zastępczych poza pomocą finansową, którą miesięcznie otrzymują rodziny zastępcze jest zapewne specjalistycznej pomocy w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych umieszczonych dzieci, szczególnie w zakresie poradnictwa psychologicznego. Potrzeba pomocy psychologa zgłaszana jest również przez rodziców zastępczych.

Planuje się w II połowie 2007 r. uruchomić poradnictwo psychologiczne przy PCPR w Kielcach, uwzględniające pomoc w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych dzieci umieszczonych w rodzinach niespokrewnionych oraz rdd, jak również udzielanie wsparcia dla wychowawców i rodziców zastępczych.

Ponadto przy współpracy psychologa i pracowników socjalnych PCPR w Kielcach oraz wychowawców i rodziców zastępczych będą opracowywane indywidualne plany pomocy dla wychowanków uwzględniające sytuacje życiową ich rodziców biologicznych.

Zadaniem psychologa będzie również udzielanie poradnictwa dla mieszkańców powiatu kieleckiego w związku, z przeżywanymi przez nich sytuacjami kryzysowymi np.: niepełnosprawność, choroba itp.

Kolejną dość istotną potrzebą związaną z właściwym funkcjonowaniem opieki zastępczej jest utworzenie kolejnego pogotowia rodzinnego oraz zwiększanie ilości rodzin zastępczych niespokrewnionych, w tym szczególnie rodzin, które mogłyby przyjmować rodzeństwa wielodzietne.

Ważnym problemem jest również organizowanie indywidualnych szkoleń dla rodziców zastępczych spokrewnionych z dzieckiem. W przypadku tych rodzin nie są wymagane procedury takie jak to ma miejsce w odniesieniu do rodzin niespokrewnionych.

Często opiekunami są babcie, dziadkowie, wujkowie, ciocie oraz dalsi krewni, którzy jak wynika z prowadzonego przez PCPR w Kielcach nadzoru nie zawsze są w stanie wywiązywać się z nałożonych na nich obowiązków wychowawczych względem dzieci. W zdecydowanej większości funkcję spokrewnionych opiekunów zastępczych pełnią osoby, które z powodu zaawansowanego wieku często nie radzą sobie z problemami dorastających wnucząt oraz z wymaganiami dotyczącymi specjalistycznej opieki lekarskiej lub konsultacji psychologiczno-pedagogicznej

Częstej pomocy rodzinom udzielają pracownicy socjalni PCPR. Rażące przypadki zaniedbań obowiązków rodzin spokrewnionych są zgłaszane do sądu. Rodziny spokrewnione są najliczniej reprezentowaną formą opieki dlatego też wymagają prowadzenia ciągłych, zaplanowanych szkoleń, które pomogłyby im w sprawowaniu właściwej opieki nad dziećmi.

Istotnym zagadnieniem jest również wypracowanie z gminami powiatu kieleckiego zasad, w oparciu, o które podejmowane będą działania interwencyjne polegające na zabezpieczeniu życia i zdrowia małoletniego pozbawionego opieki ze strony rodziców biologicznych, w przypadku konieczności bezzwłocznego odseparowania dziecka od rodziny biologicznej i umieszczenia np.: rodzinie zastępczej do czasu podjęcia ostatecznej decyzji przez sąd.

7. Podsumowanie

Zmiany w wielu dziedzinach życia społecznego, a szczególnie w strukturze rodzin w Polsce mają również wpływ na sytuację dzieci na terenie powiatu kieleckiego.

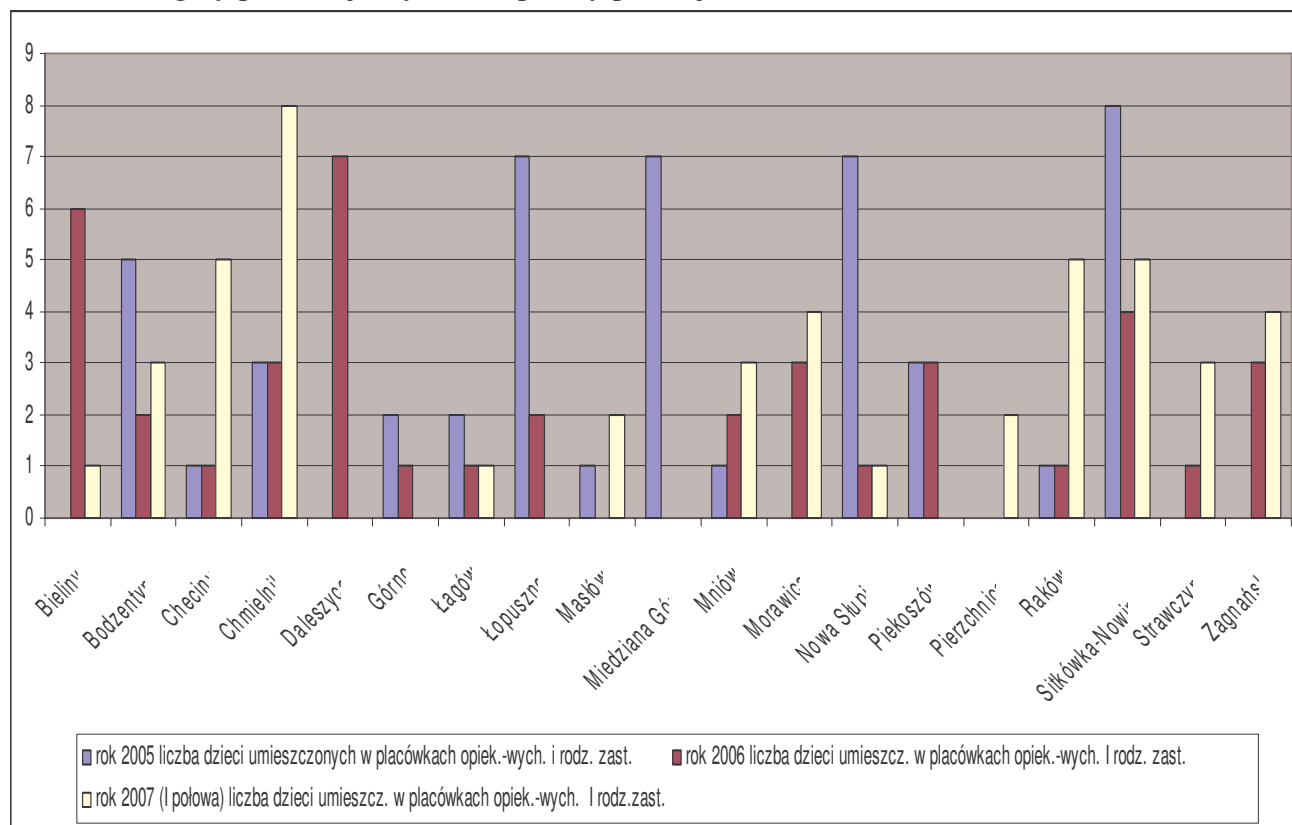
Wśród wychowanków rodzin zastępczych oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych nie ma praktycznie sierot naturalnych, a rodzice tych dzieci żyją, lecz sąd z różnych przyczyn pozbawił ich władzy rodzicielskiej lub prawa te ograniczył bądź zawiesił.

Na terenie powiatu kieleckiego w okresie od 2005 do I połowy 2007 obserwuje się wzrost liczby dzieci wychowujących się poza rodziną biologiczną, głównie z powodu nadużywania alkoholu i porzucenia dzieci.

Najwięcej dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych pochodziło z następujących gmin: Chmielnik, Sitkówka-Nowiny, w następnej kolejności: Daleszyce, Łopuszno, Miedzian Góra, Nowa Słupia.

Najmniej z gmin: Górnó, Łagów, Pierzchnica, Masłów.

Szczegóły prezentuje wykres słupkowy poniżej.

Wykres nr 5. Liczba dzieci umieszczanych w różnych formach opieki wg gmin, w okresie od 2005 do I połowy 2007r.

Na poziomie powiatu w związku z przedstawioną powyżej sytuacją niezbędne staje się ciągłe rozwijanie różnorodnych form rodzinnej opieki zastępczej tj.: pogotowie rodzinne, rodziny zawodowe wielodzietne i specjalistyczne. Jak również wspieranie rodzin biologicznych i zastępczych w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, poprzez rozwijanie poradnictwa rodzinnego, terapii rodzin i pracy socjalnej.

Niezbędny jest również system profilaktyki do zorganizowania, którego w myśl ustawy o pomocy społecznej zobowiązana jest gmina.

Ponadto mając na uwadze fakt, iż nie wszystkie dzieci, głównie starsze z powodu długotrwałej choroby, niepełnosprawności lub zaburzeń zachowania, znajdą miejsce w rodzinnych formach opieki zastępczej, należy rozważyć konieczność utworzenia wielofunkcyjnej placówki opiekuńczo-wychowawczej.

DYREKTOR
Podzielnego Centrum
Pomocy Społecznej w Kielcach
Anna Bielna

**Sporządziła;
Anna Bielna
Kielce, dnia 12 lipca 2007 r.**